

**TIL VA ADABIYOT
TA'LIMI**

“Filologiya va pedagogika”
ilmiy-metodik jurnali
Oliy attestatsiya komissiyasi
Rayosatining 2024-yil 30-noyabrda
364/5-qarori bilan
10.00.00 – Filologiya va
13.00.00 – Pedagogika fanlari
bo'yicha doktorlik dissertatsiyalari
(PhD, DSc) asosiy ilmiy natijalarini
chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy
nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

**2025-yil
6 (10)-son**

e-ISSN 3060-4885

FILOLOGIYA VA PEDAGOGIKA

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGINING
ILMIY-METODIK ELEKTRON JURNALI**

НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ
ЭЛЕКТРОННЫЙ ЖУРНАЛ
МИНИСТЕРСТВА ДОШКОЛЬНОГО И
ШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ
РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН

**ФИЛОЛОГИЯ И
ПЕДАГОГИКА**

**PHILOLOGY AND
PEDAGOGY**

SCIENTIFIC-METHODOLOGICAL
ELECTRONIC JOURNAL OF THE
MINISTRY OF PRESCHOOL AND
SCHOOL EDUCATION
OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

TIL VA ADABIYOT TA'LIMI

O'zbekiston Respublikasi
Prezidenti Administratsiyasi
huzuridagi Axborot va
ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan 2024-yil
19-avgustda 360240-raqami
bilan davlat ro'yxatidan
o'tkazilgan.

2025-yil
6 (10)-son

e-ISSN 3060-4885

FILOLOGIYA VA PEDAGOGIKA

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGINING
ILMIY-METODIK ELEKTRON JURNALI

НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ
ЭЛЕКТРОННЫЙ ЖУРНАЛ
МИНИСТЕРСТВА ДОШКОЛЬНОГО И
ШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ
РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН

ФИЛОЛОГИЯ И ПЕДАГОГИКА

PHILOLOGY AND PEDAGOGY

SCIENTIFIC-METHODOLOGICAL
ELECTRONIC JOURNAL OF THE
MINISTRY OF PRESCHOOL AND
SCHOOL EDUCATION
OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

MAS'UL MUHARRIR

Shahobiddin Rasulov

MUHARRIRLAR:

Emma Torosyan

Nargis Bobodjanova

Nargiza Sotvoldiyeva

Muxlisa Do'stmuhamedova

SAHIFALOVCHI

Gulnoza Valiyeva

Tahririyat manzili:

100011, Toshkent shahri

Navoiy ko'chasi 30-uy.

Telefon: (55) 510-28-44,

(77) 358-57-67

e-mail: til_adabiyot@umail.uz

veb-sayt: www.tilvaadabiyot.uz

Materiallar

@FilologiyaPedagogikaBot

orqali qabul qilinadi.

Elektron jurnal 25.05.2025 da

nashr etildi.

MUASSIS

O'zbekiston Respublikasi

Maktabgacha va maktab

ta'limi vazirligi

"Til va adabiyot ta'limi"

davlat korxonasi

TAHRIR HAY'ATI:

Hilola Umarova

O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

Farhod Boqiyev

O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri o'rinbosari

Azizbek Turdiyev

O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri maslahatchisi

Farrux Jabborov

*"Til va adabiyot ta'limi" – "Преподавание языка и литературы" –
"Language and literature teaching" jurnali bosh muharriri*

10.00.00 – FILOLOGIYA

Baxtiyor Mengliyev

Toshkent Amaliy fanlar universiteti

tadqiqotchi-professori,

filologiya fanlari doktori

Baxtiyor Doniyorov

Toshkent axborot texnologiyalari

universiteti Nurafshon filiali

professori, filologiya fanlari doktori

Anatoliy Lixodziyevskiy

O'zbekiston davlat jahon tillari

universiteti professori,

filologiya fanlari doktori

Oksana Gibraltarskaya

O'zbekiston Milliy universiteti

professori, filologiya fanlari doktori

Sherzod Atamuradov

filologiya fanlari

bo'yicha falsafa doktori

Ranusha Atayeva

O'zbekiston Respublikasi Jamoat

xavfsizligi universiteti katta

o'qituvchisi, filologiya fanlari

bo'yicha falsafa doktori

Mohichexra Boltayeva

O'zbekiston Milliy universiteti

Jizzax filiali dotsenti,

pedagogika fanlari doktori

13.00.00 – PEDAGOGIKA

Qozoqboy Yo'ldoshev

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent

davlat o'zbek tili va adabiyoti

universiteti professori,

pedagogika fanlari doktori

Gulnora Mansurova

Toshkent davlat iqtisodiyot

universiteti dotsenti,

falsafa fanlari doktori

Xadicha Muxitdinova

O'zbekiston davlat jahon tillari

universiteti professori,

pedagogika fanlari doktori

G'ofir Hamroyev

Toshkent Amaliy fanlar universiteti

tadqiqotchi-professori,

pedagogika fanlari doktori

Sevara Ziyayeva

O'zbekiston davlat jahon tillari

universiteti dotsenti,

filologiya fanlari doktori

Indira Narkulova

O'zbekiston Respublikasi Jamoat

xavfsizligi universiteti katta

o'qituvchisi, pedagogika fanlari

bo'yicha falsafa doktori

*O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining
2024-yil 30-noyabrdagi 364/5-qarori bilan 10.00.00 – Filologiya va 13.00.00 – Pedagogika fanlari bo'yicha
doktorlik dissertatsiyalari (PhD, DSc) asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashr.*

M U N D A R I J A

10.00.00 – FILOLOGIYA

Firuz Soliyev. Detektiv adabiyot jozibas: suyet dinamikasi va inson psixologiyasining badiiy tahlili.....	4
Sayyora Halimova. Milliy matbuot – millatning tili, bosh islohotchisi.....	6
Ikromjon Xabibjonov. O'zbek tilida iqtisodiyotga oid terminlarning jarayon o'xshashligi asosida yuzaga kelish mexanizmlari.....	8
Dilnoza Xamroyeva. Abdulla Sher ijodida badiiy san'atlarning o'rne.....	10
Sohiba Ro'zmetova. Ingliz va o'zbek adabiyotida uyg'onish davri (Alisher Navoiy, Shekspir va Chauser ijodi misolida).....	11
Oygul Axmedova. Turkiston viloyati Qarraq qishlog'ida yashovchi mahalliy o'zbeklarning xalq og'zaki ijodi.....	13
Mubina Abbosova. Bobur – bunyodkor va ma'rifatparvar shaxs.....	15
Farruxbek Olim. XV asr madaniy muhiti va zamon ijodkorlarining Alisher Navoiy faoliyatida tutgan o'rne.....	17
Dilorom Karimova. The investigation of the issues surrounding life and death in uzbek literature.....	19
Ra'no Aliqulova. Saida Zunnunova she'riyatida lirik kechinmalar talqini.....	21
Vazira Rabdimkulova. Графический образ иноязычного слова в современных русских текстах.....	22
Гульнора Мансурова, Нафиса Игамназарова. Пушкин – гениальный поэт, философ и переводчик (к 226-летию со дня рождения).....	24
Арзайым Ибрагимова. Фоностистика: речевая динамика и звуковая вариативность в зависимости от индивидуальных особенностей.....	26
Нигора Кулдошева. Сравнительный анализ учебно-научной лексики английского и узбекского языков: семантика, стиль, статистика и интерференция.....	28
Марвар Шарафутдинова. Влияние жизни на поэзию Анны Ахматовой и Зульфии в контексте женской поэзии.....	30
Дильбар Раджабова. Хронотоп дороги в романе А.Волоса «Возвращение в Панджруд».....	32
Нуржамал Сапарова. Номинацентрические пословицы как средство межкультурного обучения в системе преподавания русского и казахского языков.....	35
Диана Шарапова. Природа как выражение внутреннего мира лирического героя в художественном пространстве М.Цветаевой.....	37
Шахло Эшнӣёзова. Поколение шестидесятников и его влияние на эволюцию литературных направлений во второй половине XX– начале XXI века.....	38
Iqbol Koziyeva, Lyanora Qo'yliboyeva. Abdulla Qahhorning “Bemor” asaridagi turdosh otlarning etimologik tahlili.....	41
Gulfuza Madirimova. Alisher Navoiyning “Badoye ul-bidoya” devonidagi muraddaf g'azallar tasnifi.....	42
Mamlakat Mamadaliyeva. Omonulla Madayev qarashlarida maqollarning badiiy va didaktik ahamiyati.....	44
Malohat Jalaldinova. Inson ruhiyatida psixologik realizmning badiiy talqini.....	46
Marjona Toshpo'latova. Talmeh san'ati va u haqdagi nazariy fikrlar tadqiqi.....	49
Gulnora Xolmurotova. Ulug'bek Hamdamning “Isyon va itoat” romanida ustoz obrazining badiiy talqini.....	51
Mubina Abbosova. Zahiriddin Muhammad Bobur fenomeni.....	52
Munisa Abduazizova. O'zbek tilida “keksalik” va “yoshlik” konseptlarining lingvomadaniy voqelanishi.....	54
Shamsiya Atoyeva. “Majolis un-nafois” va “Hasht behisht” tazkiralarda davr sultonlari vasfi.....	56
Naziraxon Murodova. Ingliz, rus va o'zbek tillarida metaforik enantiosemiya.....	58
Munisa Xodjayeva. O'tkir Hoshimovning “Ikki eshik orasi” romanida frazeologik pragmatolingvistikaning leksik-semantik xususiyatlari.....	59
Shahnoza Xo'janiyazova, Gulbahor Umarova. Alisher Navoiyning manolib asarlarida oziq-ovqat nomlarini ifodalovchi semalar.....	61
Bobir Maxammadov. Turk tilidagi Microsoft Windows operatsion tizimi terminlarining semantik xususiyatlari.....	63
Furqat Alimardonov. Huquqiy mavzularni yoritishda bloglar va rasmiy saytlar uslubidagi farqlar.....	65
Dildora Saidova. Cho'lpon lirikasida xalqchilik va tabiat uyg'unligining aks etishi.....	67
Iroda Usmonova. O'zbek xalq maqollarida “mehmondostlik” konseptinining ifodalanishi.....	69
Marjonabonu Ibroximova. Qahramonlik dostonlarida epik diffuziya.....	71
Bahora Avazberdiyeva. Abdulla Qahhorning “O'tmishdan ertaklar” qissasidagi so'zlarning lingvopoetik xususiyatlari.....	74
Saida Kadirova. Termalarning mavzu qamrovi va ijtimoiylashuv jarayonlari.....	76
Dildora Ibragimova. Isajon Sultonning “Robiya balxii” qissasida tarixga yondashuv tamoyillari.....	78
Gulmira Ravshonbekova. Abdulla Oripov nazmida ishqa falsafiy munosabat va muhabbat tasviri.....	80
Shaxnoza Qarshiyeva. O'zbek va ingliz tillaridagi frazeologik birliklarning qiyosiy etimologiyasi.....	82
Shoira Xadjiyeva. Konseptual metafora – chet tilini o'rganishda to'siq yoki imkoniyatmi?.....	84
Marg'uba Abdullayeva. Davr asarlarida boburiy malikalar.....	87

va insoniyatning umumiy qadriyatlari ham yoritiladi. Shu sababli, Oripovning ishqqa bo'lgan yondashuvi, milliy va global miqyosda bir-birini to'ldiruvchi tushunchalar sifatida o'rganiladi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, Oripov she'riyatidagi ishq nafaqat shaxsiy va romantik tuyg'ularni ifodalash bilan cheklanadi, balki u insonning ma'naviy kamolotga intilishining ramzi sifatida namoyon bo'ladi. Shoir o'zining badiiy tafakkuri va poetik qobiliyati orqali sevgi va ishqni hayot hamda o'lim, dunyoviy va ilohiy qadriyatlar o'rtasidagi muvozanatni topish, insonning ruhiy va ma'naviy ehtiyojlarini aks ettirish vositasi sifatida ishlatadi. Shu bilan birga nozimning ishqni tasvirlash uslubi, uning she'riyatini falsafiy va estetik nuqtai nazardan o'rganish uchun muhim manba bo'lib xizmat qiladi.

Abdulla Oripov she'riyatida ishq va muhabbat tasviri ko'plab badiiy va falsafiy qatlamlarga ega bo'lib, shoir ijodida sevgi faqat shaxsiy tuyg'u emas, balki insonning ichki va ma'naviy dunyosini, uning ruhiy izlanishlarini aks ettiruvchi muhim element sifatida ifodalanadi. Oripov she'riyatidagi ishq va muhabbat tasvirlari lirik qahramon ichki dunyosini ochib beradi. Shoir, o'z asarlarida ishqni

faqat shaxsiy aloqalar sifatida emas, balki yuksak ma'naviy va falsafiy nuqtai nazardan insonning hayoti va mavjudligi haqidagi chuqur fikrlarni ifodalash vositasi sifatida ishlatadi. Bu esa Oripov falsafasining chuqurligini va ijodkor badiiy ifodalaridagi o'ziga xoslikni yanada oshiradi.

Abdulla Oripov she'riyatida ishq va muhabbat nafaqat romantik tuyg'u sifatida, balki insonning ma'naviy izlanishlari va ichki kamolotining ramzi sifatida talqin etiladi. Shoir asarlarida ishqning dunyoviy va ilohiy shakllari o'rtasidagi nozik muvozanat uning falsafiy va estetik qarashlarining asosiy jihatlaridan biridir. To'xtaboyev, Karimov va Xudoyberdiyev kabi adabiyotshunoslar tomonidan olib borilgan ilmiy izlanishlar Oripov she'riyatining falsafiy peshqadamligini hamda ijodkor she'riyatida ishq va muhabbat tasvirlarini chuqurroq tahlil qilish imkonini beradi. Oripovning she'rlarida inson ichki dunyosi va ruhiy izlanishlari nafaqat milliy, balki umuminsoniy qadriyatlarni ifodalashga qaratilgan. Shu bilan birga shoir she'riyatidagi ishq-muhabbat tasvirining poetik ifodalari va badiiy uslubi ijodkor dahosining zamonaviy o'zbek she'riyatidagi o'rne va ahamiyatini yanada mustahkamlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. To'xliyev B [va boshq]. Adabiyot [Matn]: darslik-majmua. – Toshkent: "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi" davlat ilmiy nashriyoti, 2017.
2. Karimov M. Abdulla Oripov lirikasi va uni falsafiy tahlil qilish muammolari. // Filologiya masalalari, 2018.
3. Norbekov R. Abdulla Oripov she'riyatida millat ruhi ifodasi. // Academic Research in Education Sciences. Volume 2. Issue 10, 2021. B. 1171–1174.
4. Oripov A. Tanlangan asarlar. – Toshkent: Sharq, 2019.
5. Oripov A. Ehtiyoj farzandi. Adabiy maqolalar, suhbatlar, badiiy publisistika. – Toshkent, 1988.
6. To'xtaboyev U. Abdulla Oripov poetikasida milliylik va umuminsoniylik. – Toshkent: Fan, 2016.

Shaxnoza QARSHIYEVA,

Chirchiq davlat pedagogika universiteti o'qituvchisi

O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDAGI FRAZEOLGIK BIRLIKLARNING QIYOSIY ETIMOLOGIYASI

Annotatsiya. Ushbu maqolada o'zbek va ingliz tillaridagi frazeologik birliklar, ularning ahamiyati hamda imkoniyatlari, taraqqiyot bosqichlari hamda leksik, stilistik, frazeologik birliklarning tahlili haqida fikr yuritiladi, tildagi faol leksik birliklar va ularning qiyosiy tahlillari o'rganiladi. Maqoladan ko'zlangan maqsad turli tillarda tilshunoslikning leksik jihatlarini rivojlanish tendensiyalarini tadqiq etish hamda o'rganilishga doir ilmiy taklif va amaliy tavsiyalarni ishlab chiqishdan iborat.

Kalit so'zlar: idioma, turg'un birikma, so'z birikmasi, etimologiya, frazeologik birlik.

Annotation. This article examines the phraseological units of the Uzbek and English languages, their meaning and possibilities, developmental stages, as well as the analysis of lexical, stylistic, and phraseological units, and examines active lexical units in the language and their comparative analysis. The purpose of the article is to research the trends in the development of lexical aspects of linguistics in different languages and to develop scientific proposals and practical recommendations for their study.

Keywords: idiom, stable combination, word combination, etymology, phraseological unit, linguistic culture.

Аннотация. В данной статье проводится сопоставительный анализ фразеологических единиц узбекского и английского языков, рассматриваются их значение, функциональные возможности, этапы исторического развития, а также лексические, стилистические и фразеологические особенности. Особое внимание уделяется изучению активной лексики и её сравнительному анализу в обоих языках. Цель исследования – выявить тенденции развития лексических аспектов языкознания в различных языковых системах и предложить научно обоснованные рекомендации и практические подходы к их изучению.

Ключевые слова: идиома, устойчивое сочетание, фразеология, этимология, фразеологическая единица, лингвокультура.

Frazeologik birliklar ijtimoiy-madaniy ahamiyatga ega bo'lib, jamiyatning umumiy tasviri, yashash tarzi, urf-odatlarini o'zida namoyon etadigan til vositasi hisoblanadi. Ingliz tilini o'rganishda ham frazeologik birliklarning lingvistik mohiyatini tadqiq etish muhim va ushbu muammo frazeologiyadagi murakkab vazifalardan biri sanaladi. Tilshunoslikda frazeologiya tilning beqiyos boyligi, cheksiz lingvomadaniy imkoniyatlari hamda uning o'ziga xos tarixiy-taraqqiyot bosqichlarini aks ettiruvchi leksik qatlam sifatida namoyon bo'ladi. Ayni paytgacha bu boy xazinaning badiiy tili, uslubiy xususiyati va leksikasini o'rganish bo'yicha muayyan natijalarga erishilgan. So'z san'atining go'zal namunasi hisoblangan frazeologik birliklar tilning leksik qatlamida ahamiyatli o'rin egallar ekan, demak, ular tilning badiiy vositasi sifatida ham muhim lingvomadaniy hamda tarixiy ahamiyat kasb etadi.

Frazeologiya sohasida jahon tilshunoslaridan B.Freyzer, N.Xomskiy, A.Kunin, V.Vinogradov, A.Nazaryan, o'zbek tilshunoslaridan esa Sh.Rahmatullaev, B.Yo'ldoshev, A.Mamatov, A.Bushuy, M.Sodiqovalar ilmiy tadqiqot ishlari olib borishgan. Amerikalik olim B.Freyzerning fikricha, "Iboralar lingvomadaniyat sohasida muhim o'rin tutadi va oddiy birikmalardan farqli ravishda ular qotib qolgan birikma bo'lib, shakli va ma'nosi o'zgarishiga yo'l qo'yilmaydi" [2: 24]. Reformatskiy esa "Frazeologik birliklar turli aholi qatlami nutqiga xos bo'lgan, ularning sinfi va kasbini ko'rsatadigan so'z va so'z birikmalaridir" [4: 275] deya ta'rif beradi.

Professor A.I.Smirnitsky frazeologik birliklarni tuzilish jihatdan klassifikatsiya qiladi va ularni so'z ekvivalenti sifatida vazifa bajaruvchi yuqori idiomatic so'z tasvirlovchilar deb, ularning semantik va grammatik jihatdan xarakterlaydi. U mavjud frazalarni 3 turini taklif qiladi [8: 128]:

1. Traditional phrases – an'anaviy frazalar (*nice distinction, rough sketch*);

2. Phraseological combinations – frazeologik tuzilmalar (*to fall in love*);

Ikkinchi guruhni yana ikki kichik guruhga ajratadi:

1. One-top phraseological units, ya'ni bitta asosiy so'zdan tashkil topadi;

a) fe'l-ravishli: *to give up, to bring up, to try out, to look up, to drop in, etc;*

b) to be ko'makchili: *to be suprised, to be up to, etc;*

c) predlogli birikmalar: *by heart.*

2. Two-top phraseological units, ya'ni qo'shma so'zlardan tashkil topgan. Bu birliklar otga, fe'l yoki ravishga teng kelish mumkin: *brains trust, white elephant, blind alley; to know the ropes, to take place; ups and downs, rough and ready.*

3. Idioms – idiomalar (*to wash one's dirty linen in public*);

Frazeologik birliklar hech qachon denotativ ma'noda tushunilmasligi lozim, ya'ni ularda so'zlar asl ma'nosi bilan ishlatilmaydi, agar asl ma'nosida ishlatilsa u ibora hisoblanmaydi. Masalan:

1) ukam qorong'ida **to'nini teskari kiyib oldi**.

2) ukam birdan **to'nini teskari kiyib oldi** [6: 1321].

Yuqoridagi gaplarga izoh beradigan bo'lsak, birinchisida "ukam qorong'ida to'nini o'ng yoki chapligini bilmasdan teskari kiyib oldi" ma'nosi, ikkinchi gapda esa "to'nini teskari kiyib oldi" iborasi, ya'ni "achchiqlanib, o'z fikridan qaytib qoldi" ma'nosida ishlatilgan. Endi xuddi shunday holatni ingliz tili misolida ko'raylik.

1. Little Sarah learnt the alphabet by heart **from A to Z**.

2. Sarah is an expert in this sphere she knows **from A to Z**.

Yuqoridagi gaplarning ham birinchisida so'zlar denotativ ya'ni asl ma'nosida ifodalangan, ikkinchi gapda bo'lsa so'zlar ibora sifatida qo'shimcha ma'noga ega. 1) Kichik Sara alifboni **A dan Z gacha** yodlab oldi. 2) Sara bu sohaning mutaxassisi u buni **ipidan ignasigacha** yaxshi biladi. Ushbu gapda ingliz tilidagi from A to Z iborasiga o'zbek tilidagi ipidan ignasigacha iborasi muqobil variant hisoblanadi.

Dunyodagi barcha narsa va hodisalar kabi iboralarning ham o'z kelib chiqish tarixi mavjud. Agar ma'lum bir tildagi frazeologik birliklarning kelib chiqishini o'rgansak, bevosita o'sha millatning tarixi va urf odatlarini ham o'rganamiz. Ingliz tilida ba'zi so'z va iboralar mavjudki, ular tilda o'z-o'zidan paydo bo'lmagan, ularning paydo bo'lishiga ba'zi tarixiy voqea, odat, an'analar sabab bo'lgan. Bunday iboralarga ko'plab misollar keltirishimiz mumkin. Masalan, **to let the cat out of the bag** – *Sirni fosh qilib qo'ymoq* iborasining kelib chiqish tarixiga e'tibor qilaylik.

Qadimda Angliyada mamlakat yarmarkalarida cho'chqa bolasi sotilgan. Xaridor o'z xaridini xavfsizlikda olib ketishi uchun cho'chqani biror sumkaga yoki qopga joylash odat tusiga kirgan. Lekin keyinchalik ba'zi hiylakorlar paydo bo'ladi. Ular yarmarkalarga sumkalarini og'zi bog'liq holda olib kelishadi. Ularning ichiga cho'chqa bolasi o'rniga mushuk solingan bo'ladi. Befarq xaridor "qopdagi cho'chqa" bilan uyiga qaytadi, lekin ehtiyotkori esa sotuvchiga qopni ochishni va cho'chqani tekshirishni talab qiladi. O'shanda u "sirni fosh qilib qo'yadi" va natijada he **"let the cat out of the bag"**, ya'ni u sirni fosh qildi iborasi paydo bo'ladi [5: 259].

Walls have ears – devorning ham qulog'i bor iborasining kelib chiqish tarixi Katerin de Medichi bilan bog'liqdir. Haqiqatdan ham, Katerin de Medichining saroyi devorlarining qulog'i bo'lgan. Hayotining so'nggi qismini Katoliklar va Protestantlar maqomini tenglikda saqlash bilan o'tkazgan Fransiya qirolichasining Luvr binosi shunday qurilganki, bir xonada aytilgan gap boshqa xonaga ham eshitilib turgan. Xuddi shu yo'l bilan Katerin de Medichi bu ikki tomonni yetarli darajada o'rganib, mamlakat partiyalarida o'z muvozanatini saqlab turgan.

Xulosa qilib aytganda, iboralar tilimizni ta'sirchan, go'zal qiladigan muhim bir vositadir. Ular gaplarning ma'nosiga stilistik bo'yoq beradi, ya'ni oddiy so'zlar berishga o'z bo'lgan ma'nosi aynan iboralar berishi mumkin. Bunday tashqari, ular qaysi xalqqa tegishli bo'lsa o'sha xalqning yashash tarzi, dunyoqarashi, urf odatlari hatto tarixidan ham darak berishi mumkin. Yuqorida aytilganlardan ko'rinib turibdiki, iboralar, ya'ni frazeologik birliklar nafaqat xalq og'zaki ijodi sifatida balki aniq bir muallif ijodiga mansubligi bilan ham

ajralib turadi. Bu esa frazeologik birliklarning etimologik xususiyatlarini o'rganishda alohida bir tadqiqot obekti bo'lib xizmat qilishini ta'kidlab o'tish joizdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Vinogradov V.V. Rus tilidagi frazeologik birliklarning asosiy turlari haqida / V.V. Vinogradov // Tanlangan. ishlaydi. Leksikologiya va leksikografiya. - M., 2017. -161-lar.
2. Fraser B. Idioms within a Transformational Grammar/ 1970. 24b
3. Kunin A.B. Frazeologiya sohasidagi assimetriya / A.V. Kunin // Tilshunoslik masalalari, 2018. - No 3. 107b.
4. Реформатский А.А. Введение в языкознание / А.А. Реформы. - Тошкент, 2016. - 275 с.
5. Chomskiy N. Sintaksis nazariyasining jihatleri / N. Chomskiy. - M.: Moskva nashriyoti. 2012. – 259b.
6. O'zbek tilining izohli lug'ati. – Toshkent, 2011. 1321 b.
7. Radford E. G'ayrioddiy so'zlar va ular qanday paydo bo'lgan. Moskva-Leningrad. Prosvescheniye. 2014 yil.
8. Smirnitskiy A.I. Ingliz tilining leksikologiyasi. M., 2016 yil.

Shoira XADJIYEVA,

*Samarqand davlat chet tillar instituti dotsenti
filologiya fanlari doktori,*

CHET TILINI O'RGANISHDA KONSEPTUAL METAFORANING AHAMIYATI

Annotatsiya. Ushbu maqolada konseptual metafora hodisasi va uning chet tilini o'rganishdagi ahamiyati haqida fikr yuritiladi. Vaqt konsepti asosida o'rganuvchining konseptual kompetensiyasini shakllantirish zarurligi asoslab beriladi. Garchi vaqt barcha madaniyatlar uchun universal tushuncha bo'lsa-da, uning ifodalanishida sezilarli farqlar mavjud. Bu chet tilini o'rganish jarayonida tushunmovchiliklar va xatolarga sabab bo'lishi mumkin. Buning oldini olish hamda til o'rganish samaradorligini oshirish uchun kognitiv yondashuvdan foydalanish zarur vosita sifatida tavsiya qilinadi.

Kalit so'zlar: kognitiv tilshunoslik, konseptual metafora, vaqt konsepti, metaforik kompetensiya, chet tilini o'qitish va o'rganish, grammatik animatsiya.

Annotation. This article discusses the phenomenon of conceptual metaphor and its significance in foreign language learning. It substantiates the necessity of developing the learner's conceptual competence based on the concept of time. Although time is a universal notion across all cultures, there are significant differences in how it is expressed. These differences can lead to misunderstandings and errors during the process of language learning. To prevent such issues and enhance the effectiveness of language acquisition, a cognitive approach is recommended as an essential tool.

Keywords: conceptual metaphor, foreign language learning, time concept, conceptual competence, cognitive approach, grammar animation.

Аннотация. В данной статье рассматривается феномен концептуальной метафоры и её значение в изучении иностранного языка. Обосновывается необходимость формирования концептуальной компетенции обучающегося на основе концепта времени. Несмотря на универсальность категории времени для всех культур, существуют значительные различия в способах его концептуализации и языкового выражения. Эти различия могут вызывать недопонимания и ошибки в процессе изучения языка. Для предотвращения подобных проблем и повышения эффективности обучения рекомендуется использование когнитивного подхода.

Ключевые слова: концептуальная метафора, изучение иностранных языков, концепт времени, концептуальная компетенция, когнитивный подход, грамматическая анимация.

Konseptual metafora hodisasi tilshunoslik sohasida keng e'tiborga tushgan bo'lib, unga qiziqish, asosan, Lakoff va Johnsonning tadqiqotlari bilan bog'liq. Ushbu olimlarning 1980-yilda chop etilgan "Metaphors We Live By" asari orqali biz metaforalarni inson tafakkuri, dunyoqarashi va kundalik hayotining ajralmas qismi sifatida qayta anglash imkoniyatiga ega bo'ldik. Konseptual metafora nazariyasining asosiy g'oyasi shundaki, insonlar murakkab va mavhum tushunchalarni anglashda ko'pincha o'zlarining jismoniy (tana) tajribasiga asoslangan aniq konseptlardan foydalanadilar (*embodiment, image schemas*). Agar tilga chuqurroq nazar tashlasak, bunga shubhasiz guvoh bo'lamiz, chunki

konseptual metafora bizning kundalik nutqimizda va iboralarimizda sezilarli darajada o'z ifodasini topgan. Ularni metaforizatsiya jarayonining mahsuli ekanini deb ham o'ylamaymiz. Quyidagi iboralar bunga yaqqol misol bo'la oladi:

1. "Hafta **oxirida**", "**oxirgi** vaqtda", "5-25-iyun **oralig'ida**" – bu iboralarda vaqt fazo (makon) sifatida ifodalanadi.

2. "Kayfiyatim **ko'tarildi**", "kayfiyati **tushib ketdi**" – bu yerda hissiyotlar fazo/fazoviy yo'nalish, aniqrog'i vertikal joylashuvi orqali ifodalanadi: yuqori – ijobiy, past – salbiy.

3. "**Achchiq** haqiqat", "**o'tkir** zehn", "**shirin** so'zlar" – bu iboralarda esa hissiy va intellektual holatlar ta'm va sezgi orqali metaforik tarzda ifodalanadi.